

Matteo Pucciarelli: Italiens starke man

[Ur [New Left Review](#), mars-juni 2019. Artikeln skrevs således innan EU-valen och innan den italienska regeringen sprack i augusti, men beskriver de senaste årens utveckling inom italiensk politik. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Italien har en ny stark man – för många en frälsare. Den faktiska regeringschefen i Rom är inte den så kallade premiärministern, Giuseppe Conte, och inte heller förra valets segrare, Femstjärnerörelsens ledare Luigi Di Maio. Det är inrikesminister Matteo Salvini. Som över en natt har ett hittills okänt kommunalråd från Milano, sedan länge medlem i det separatistiska Lega Nord, blivit landets mäktigaste figur. På bara fem år har ett parti som var en förfallen politisk relik med 3-4% stöd i opinionsundersökningarna, i hans händer fått en central roll i italiensk – kanske europeisk – politik. Men det finns en känsla av att historien om denna häpnadsväckande förvandling började långt bort, inte i tiden men i rummet – i de krig och enorma ekonomiska ojämlikheter som har drivit miljontals afrikaner och asiater över Medelhavet på jakt efter arbete, frihet och lite välbefinnande, i riktning mot ett välbeställt Europa som är alltmer åldrande, ojämnt och fientligt.

En i övrigt normal februaridag 2016, mitt under det årets flyktingkris, erbjöd ett uppsamlingsläger vid gränsen mellan Grekland och Makedonien en känsla för detta landskap. Den lilla byn Idomeni ligger mellan små kullar med det klippiga Balkan i fjärran. Här får Skopjeregeringens dubbla taggtrådar mindre uppmärksamhet än Orbáns taggtrådsrullar i Ungern, trots att det drar in ett enskilt land i konsekvenserna av ett modernt uttåg – en fråga om skuld för vissa, men dygd för andra. Det är nästan dags för kvällsmat och på avstånd är det grekiska lägret, som innehåller omkring tiotusen flyktingar, tyst, som om det har uppslukats av mörkret. Men när vi kommer närmare syns en arabisk souk och några barn som dansar till syrisk musik. En zon av förtvivlan har blivit en liten by med skåpbilar som säljer smörgåsar, och med taxibilar som hoppas plocka upp någon som vill återvända. I kvällens annalkande skuggor tänder flyktingarna eldar mot kylan, och röken från brinnande trä och plast fyller luften. De kemiska toaletterna är överfulla, det är kö till duscharna, kläder hänger på tork på staketet. För några dagar sedan var dessa familjer ute på öppet hav. Deras röda livvästar används fortfarande som små madrasser att sova på. Idomeni är en lagerplats för de som avvisats: pakistanier, irakier, ghananer, afghaner utan chans att fortsätta sin resa till sina drömmars länder – Österrike, Tyskland, Schweiz. De är inte några videosymboler eller avatarer i ett socialt nätverk: de har ögon, armar, ben, munnar att äta med, tänder att le med. De är fredliga, nyfikna – om än ibland lite obekväma med reportrar: ingen vill ha medlidande.

Hur kan någon undgå att skämmas över den ojämlikhet som visas upp här? Kapitalets rörelser sker obehindrat, murar sätts upp mot människor. Livet hänger på ett dokument och en stämpel, ödet på ett ynka papper. Timmar går åt för att köa för en smörgås, att vänta fruktlöst på beslut som tas av okända och av okända skäl. Man måste påminna sig om det uppenbara för att förhindra hjärtat från att hårdna: det finns inga öknar i vårt ursprung, ingen av oss väljer var vi föds eller till vem. Balkanländerna som ligger på vägen norrut har redan beslutat att begränsa det antal som får korsa deras gränser. Europa föredrar att titta åt ett annat håll – eller utnyttja den politiska fantasiförmåga som kan komma från andras desperation: inte för att hjälpa utan för att identifiera en fiende, iscensätta en tävling i förödmjukelse. Vem kvalificerar som mest missgynnad i världen? Jordens sämst eller

näst sämst lottade ställs mot varandra, medan de mest gynnade lämnas ifred. Lyxbåtar passerar halvfulla medan andra kivar om en plats på en flotte.

I Italien har Salvini lett en revolt på de näst sämst lottades flottor. De är knappt medvetna längre om vilka som kan befinna sig ovanför dem, och ser de nedanför som griper efter Europas kuster som ett hot, ty de är rädda för att själv ramla längre ner. Den enda möjliga sociala rörligheten på en trött, åldrande kontinent verkar vara bakåt: arbetarnas barn blir inte längre läkare utan helt enkelt arbetslösa. Med stort artisteri har de näst sämst lottades ledare lärt sig hur han ska tala med deras magar – och även deras hjärtan.

Början

Lega Nord grundades 1991, strax innan de tre masspartier – kristdemokraterna, kommunisterna och socialisterna – som hade dominerat Italien sedan Andra världskriget föll samman. Det var en sammanslagning av Umberto Bossis Lega Lombarda, som bildades i mitten av 1980-talet, med andra regionalistiska krafter i det förmögna norr, och sa sig vara varken höger eller vänster. Dess första valframgångar betecknade en betydande förändringar inom italiensk politik. Det var inte längre ett parti som förde fram samhällsomfattande krav. Dess mål var separatistiska: självständighet för norr, uppfattat som en nation runt floden Po, ett inbillat Padanien som aldrig hade existerat. Dess budskap: norr, ett samhälle som arbetade och producerade, var trött på att betala skatt åt småpolitiker i söder som delade ut dem bland sina skyddslingar som byråkratiska fördelar eller arbetslöshetsersättning. När man väl fått självständighet skulle inga mer pengar sippra ner till det ”tjuvaktiga Rom”. Legas glittrande lockelse låg i den dramatiska obalansen mellan Italiens blomstrande, moderna norr och dess underutvecklade, beroende syd. Det lovade inte att rätta till obalansen. Norr skulle helt enkelt lämna syd åt sitt öde och se efter sina egna intressen.

I och med kristdemokraternas och socialisternas sammanbrott efter mutskandalen Tangentopoli, och PCI:s [italienska kommunistpartiet] splittring och övergivande av kommunismen efter Berlinmurens fall, fick Lega sitt genombrott 1994, när det fick 8,4% av landets röster – till överväldigande delen i norr, där det stöddes med dubbelt så många röster i Lombardiet – och bildade en trippellians med Berlusconi och den tidigare fascistiska Nationella alliansen, vars fästen fanns i söder. Med denna seger kom de att delta i en center-högerregering under Berlusconi. Den varade inte länge. Bossi är en råbarkad, stridslysten ensamvarg, och retade sig på sin underordnade roll i koalitionen. När han inte kunde få igenom sitt partis krav i koalitionen, och den uppvaktades av de tidigare kommunisterna, lämnade han den och störtade Berlusconi. I de efterföljande valen ställde Bossis parti upp själva utan allianser, och fick 10,1% av rösterna. Men när det minskade till 4,5% vid EU-valen 1999, gick Lega Nord åter med i en koalition som leddes av Berlusconi, där det under det påföljande decenniet blev en bråkig men till största delen ineffektiv underordnad partner i Berlusconis olika regeringar. Ett år efter att den sista av dessa kastades ut 2011, drogs Bossi – som sedan länge varit försvagad av en hjärnblödning – in i en korrupsionshärva och knuffades åt sidan av partiets andreman, Roberto Maroni, som tog över ledningen av partiet. När det blev nya nationella val 2013 minskade Lega till bara 4%, och verkade vara förpassat till en betydelselös roll nationellt. Men Maroni erövrade ordförandeskapet över partiets ursprungliga högberg Lombardiet, som ledare för en koalition med en stor majoritet, efter att ha lovat att lämna posten som generalsekreterare för Lega om han vann. Han räknade uppenbarligen med att partiet inte hade någon

framtid i den nationella politiken, och att han lika väl kunde åtnjuta frukterna av det regionala ämbetet, och såg det inte som någon stor uppoffring.

Den 15 december 2013 höll Lega Nord ett primärval för att utse Maronis efterträdare, en dag innan Demokratiska partiet – centern-vänsterns senaste variant i Italien – höll de primärval som valde Matteo Renzi till sin nya ledare. Media, som sedan en tid varit trollbundna av Renzis charm, riktade uppmärksamheten mot denna mycket viktigare valkampanj, som var en verklig match. Legas interna överläggningar var till skillnad från detta en formalitet: framtiden för *Carroccio* – som Lega ofta kallades efter det bärbara altare som burits högt av förbunden i det medeltida Lombardiets städer – beslutade vid en lunch av Maroni och två av hans anhängare, Veronas populära borgmästare Flavio Tosi, och Matteo Salvini. Där kom de överens om att den inte särskilt lockande posten som generalsekreterare skulle gå till Salvini, medan Tosi reserverades en framtid som möjlig ledare för centern-högern i sin helhet så fort den alltmer misskrediterade Berlusconi väl var borta. Mot en krasslig Bossi, som nu var över 70 och en skugga av sitt forna jag, seglade Salvini vederbörigen mot seger med en majoritet på 82%. Han var fortfarande så gott som okänd för den breda italienska allmänheten.

Skägg och ring i örat

Men inte för lokala medlemmar i Milano. Salvini var barn till en företagsledare och hans hustru i Milanos förorter, och anslöt sig till Lega Lombarda som sjuttonåring, medan han fortfarande gick på gymnasiet. 24 år gammal var han redan kommunalråd. Under dessa tidiga år var han ofta på Leoncavallo, stadens viktigaste ”sociala center” – en radikal enklav för ”alternativ” aktivism och samlingspunkt för olika strömningar inom stadens vänster – där han drack öl, tittade på uppträdanden och odlade sin passion för den anarkistiska låtskrivaren Fabrizio De André. Som nyvald kommunalråd försvarade han centret mot dåtidens borgmästare, Marco Formentini – även han medlem i Lega – som ville tömma stället, något som ledde till våldsamma sammandrabbningar på gatorna. 1997 organiserade Lega ”val i Padanien” som efterliknade nationella val, i syfte att upprätta ett parallellt parlament för sin nya nation, där partierna, precis som i varje församling med självrespekt, förde fram interna låtsaspartier. Vid detta ”val” blev Salvini ledare för ”Padaniens kommunister”, en valsedel som pryddes av hammaren och skäran; Che Guevara-märken, skägg, ring i öronen och ökenkängor var standardutrustning.¹ ”Vi tar upp vänsterns klassiska teman, från att förespråka en stark, aktiv stat till liberalisering av mjuka droger”, försäkrade *Sole delle Alpi* sina läsare. Lega hade behov av lite skydd åt vänster, vilket denna strömning tillhandahöll. Som Salvini senare skulle förklara: ”Lega vann röster från alla håll: höger och vänster, ateister och katoliker. Det var nödvändigt att organisera sig i linje med det.”

Ända från början var Salvinis taktik delvis beräknande och delvis ett spontant resultat av en stormig politisk instinkt, att finta sina motståndare med plötsliga kursförändringar och kunna tala med alla – speciellt deras lägre instinkter. Så å ena sidan slog han an en bestämd ton av att vara ”vanlig”, och sa i ett av sina tidigaste tal till kommunalfullmäktige: ”Jag förmodar att det inte är obligatoriskt att ha slips. Jag kan ha en formell skjorta istället för en T-shirt, men kräv inte mer av mig.” Han följde också med fackföreningsmedlemmar från FIOM för att tala med strejkande arbetare på en stor

¹ Av dåtidens lidelser finns sympatin för baskerna kvar, och en tibetansk flagga hänger fortfarande i Salvinis vardagsrum, men nu har sociala centra för honom blivit hemplats för ”löss”.

produktionsanläggning utanför staden. Samtidigt erbjöd hans plats i kommunfullmäktige honom publicitet för agitation om ”romer och muslimer” och säkerhetsfrågor. Salvini kunde ständigt ses bredvid den ena eller andra husägaren som hade skjutit en inbrottstjuv, eller beklämda medborgare som hade tagit lagen i egna händer. Under Formentini var det Lega som regerade i Milano, men ändå verkade Salvini stå i opposition: han organiserade demonstrationer utanför läger med romer och utanför moskén i stadens Viale Jenner; uppmanade center-höger-majoriteten att visa en ”jämnäve”; startade en gratis direktlinje för medborgare där de kunde rapportera förseelser av invandrare.

Salvini missade aldrig festligheter på lokala marknader, och blev inom kort en stamgäst på regionala TV-stationer. Han var också aktiv på Legas olika medieföretag, skrev för dess tidning *Padania* och blev chef för Radio Padania. Precis som det gamla PCI var Lega en allsmäktig organisation, och skickade sina medlemmar till ett brett spektrum aktiviteter, varhelst deras speciella kunskaper krävdes. Salvini var en politiker och journalist som aldrig upphörde att angripa ”småpolitiker” och ”tidningsmurvar”, och var helt igenom partiets hantlangare: han läste av gräsrotternas stämningar, byggde upp ett nätverk av bekanta och gamla vänner, intog nya positioner i god tid, och blev aldrig impopulär. Denna flexibilitet kom att innehålla spektakulära omsvängningar: Salvini insåg att pragmatism förlåter allt. I detta följde han Bossis exempel, och han odlade myten om honom med en blandning av äkta känslor och en diskret dos smicker.

Historiskt var Lega Nords fästen Lombardiet och Veneto. Men Milano – Salvinis födelseort – var inte ett av dess naturliga livsmiljöer. Milano är en stad för mode, finanser och internationella konferenser och öppnar sig mot världen, medan Padaniens lokalpatriotism sluter sig mot den. Lega hade alltid haft svårt att rota sig där. Formentinis borgmästarskap var en tillfällig följd av jordbävningen under Tangentopoli, och det försvann med den. Legas berömda folkmassor vid Bossis möten, som fyllde idrottsarenan Val Seriana nära Bergamo, uppenbarade sig aldrig i Milano. Men trots det blomstrade Salvini, och klarade av det ena valhindret efter det andra. Efter sju år som kommunalråd bar 2004 hans dynamik honom till Bryssel som EU-ledamot för Lega. Hans högsta röstsiffror kom från Milanos utkanter, områden som efter att från och med slutet av 1980-talet ha förpassats till skuggorna av ”utvecklingen” kände sig hotade av bristen på jobb och invandrings-spöket. Men Salvini kom snabbt tillbaka till staden, och överlämnade sin EU-plats till en kollega för att leda Legas grupp i Milanos kommunalfullmäktige. Han återvände till Bryssel 2009, och den här gången behöll han sin plats i EU-parlamentet, för att 2012 bli formell ledare för Lega Lombarda. Det gjorde honom till en logisk kandidat för att påföljande år efterträda Maroni som ledare för hela Lega Nord.

Gåvor från Renzi

Det som gav Salvinis uppgång vingar var den historiska konjunkturen. Det var bara alltför synligt att de drömmar som den italienska upphovsmannen till idealet om ett Enat Europa, Altiero Spinelli, hade haft inte hade materialiserats. Som många respekterade vetenskapsmän poängterade – inte minst sociologen Luciano Gallino, som ägnade de sista åren av sitt liv åt att förklara allt som hade gått fel – så hade EU:s topp alltmer kommit att domineras av ett konsortium av banker och byråkrater, som utan hänsyn till demokratiska mandat dikterade politiken för valda regeringar, tvingade igenom nyliberala åtstramningar och nedskärningar av välfärden, och hotade att den gemensamma

valutan skulle falla samman om man försökte med några alternativ. Hög arbetslöshet, uppseendeväckande ojämlikhet och allt större osäkerhet blev nu verkligheten för miljoner, när det ena auktoritära svaret efter det andra följde på finanskrisen 2008: det grekiska memorandumet. Europa Plus, EU:s finanspolitiska pakt, antogs lydigt av de tjänstgörande tvåpartkartellerna på bekostnad av de som hade valt dem – en process som Gallino kallade en ”statskupp på avbetalning”.²

Italien hade klarat sig sämre än något annat land av Maastricht-fördraget, och 2014 bildades efterkrigsperiodens mest arroganta regering, som inte bara var ute efter att driva igenom nyliberala författningar mot arbetare och lärare och rigga valsystemet till sin fördel, utan också för första gången montera ner mycket viktiga bestämmelser i 1947 års demokratiska konstitution för att samla makten i sina egna händer. Matteo Renzi hade blivit premiärminister i februari 2014 utan att ens sitta i parlamentet, genom att ta kontrollen över Demokratiska partiet och sluta en pakt med Berlusconi. Renzi berövade snabbt DP dess traditionella anspråk på att vara en vänsterkraft, och han trodde nu att han med översvallande stöd från president Giorgio Napolitano – en gång i tiden kommunist men nu stöttepelare för etablissemangen – arbetsgivarorganisationen, bankerna och de multinationella företagen, för att inte tala om media, var så populär att han kunde genomföra en folkomröstning för att ändra konstitutionen enligt sina specifikationer. Till sin bestörtning gjorde krafter över hela det politiska spektrumet, inte minst vanliga väljare, uppror mot honom. Hans plan led ett förkrossande nederlag, och ungefär 80% av de unga – som Renzi påstod att han representerade – röstade mot den. Bland kvällens segrare fanns Salvini, som hade fört en energisk kampanj för att döda förslaget, och han stärktes av resultatet. Som partiledare framstod Salvini – ”kaptenen” som hans anhängare kallar honom – för många italienare som en ungdomlig, frisk person, om än i Lega Nordens vulgära stil. Denna ”nya” politiska personlighet var i själva verket allt annat än ny. När Salvini inledde sin politiska bana på 1990-talet hade Berlusconis Forza Italia ännu inte uppstått, internet existerade knappt, mobiltelefoner var framtidsobjekt och skriftliga kommunikation gick via fax. 2013, efter 20 års karriär i dess led hade denna politiska veteran klarat sig helskinnad upp till toppen i ett parti som nu var det äldsta politiska partiet i Italien. Men i allmänhetens fantasi skulle hans plats på hyllorna i det parlamentariska snabbköpet snabbt kallas *Nya linjen!* Men för att det skulle lyckas behövde han mer än sitt namns nymodighet. För att slå igenom till en framträdande plats nationellt krävdes två större förändringar av hans arbetssätt: en ny valstrategi och en ny politisk teknologi.

Det Lega Nord som Bossi byggde upp var en separatistisk rörelse som riktade in sig på två fiender: Rom, ett näste av byråkratisk korruption, och syd, ett land av latmaskar och parasiter. När Maroni tog över 2012 var det uppenbart att denna appell hade hamnat i en återvändsgränd. De hade inte lyckats uppnå avskiljning och det verkade inte ens avlägset sannolikt, och partiets överlevnad – det rörde sig nu kring 3-4% i opinionsundersökningarna – var ifrågasatt. När Salvini blev ledare, beslutade han att ändra kurs. Istället för Rom skulle han angripa Bryssel, och istället för invånarna i söder skulle han sikta in sig på invandrarna. När han gjorde det skulle han tala i alla italienares namn – hela landet – mot förtryckare och inkräktare utifrån. Han slutade med den tidigare nedsätande sydfientliga retoriken, och raderade minnet av när han hade delat ut T-shirts med texten ”Milano arbetar, Rom super, Neapel skjuter”, och grep sig an att vinna sympati och röster även i Mezzogiorno.* Tidigare hade Bossi förgäves försökt bryta sig ut från Padanien, i förhoppning om att förena alla autonomisträvande organisationer i resten av Italien, en strävan som han saknade trovär-

² Luciano Gallino, *Il colpo di stato di banche e governi*, Turin 2013.

* Mezzogiorno är beteckningen på Italien söder om Rom samt Sardinien och Sicilien – öa.

dighet för. Salvini gick till väga på ett annat sätt, och övergav de gamla, bedagade slagorden om autonomi och federalism, och riktade istället in sig på den nonchalanta, plundrande statens skatter, på missnöjet med ett tyranniskt Europa och på angreppen från invandrare som åkte snålskjuts. En i huvudsak lokal rörelse förvandlades till ett parti som tänkte och agerade i nationell skala. Genom att upphäva motsättningen mellan två Italien kunde Lega nu samla apuliska bönder, sicilianska fiskare, venetianska småföretagare och lombardiska yrkesarbetare – och kalla dem alla offer för en avlägsen, hjärtlös makt och en tidvattensvåg av främlingar.

Salvinis centrala politiska mål – att omvandla ett sviktande, skandaldrabbat parti som satt fast i en återvändsgränd efter sin kraftlösa allians med Berlusconi, till något nytt – innebar en fullständig omprövning av Legas grundprinciper. Det var inte säkert med någon snabb framgång. Hans första åtgärd var att försöka utnyttja den ökande frustrationen med EU, i ett land där varje budget måste godkännas av EU-kommissionen, som verkade kräva uppoffring efter uppoffring från landet – en situation som både center-högern och center-vänstern accepterade utan att knappt lyfta på ögonbrynen. Salvinis installationstal tog på typiskt grovt sätt sikte på Bryssel: ”Vi borde ta tillbaka den ekonomiska överhöghet vi förlorade i EU. De har krossat våra kulor.” - ”Det här är inte EU, det är Sovjetunionen, en Gulag som vi lämnar med alla som är redo för det.” EU-valen skulle hållas 2014 och Salvini beslutade att ha en kampanj där han gick till frontalangrepp mot EU med krav på att Italien skulle lämna euron – en tanke som både högern och vänstern dittills hade förpassat till det politiska samtalets ytterkanter. Kravet föll inte i god jord. Långt från att förbättra sin siffra förlorade Lega hälften av sin tidigare handfull platser i EU-parlamentet.

Morisis budord

Det som förvandlade en strategi som under en annan ledare kunde ha gått i stå, var Salvinis förvandling på sociala media. Lega hade fått en talare som var beredd att slå läger i TV-studior, en outtröttlig mästare i paroller och skällsord, men som i grund och botten fortfarande präglades av kommunikationsteknologin som fanns före internet. Det som förändrade detta var att Luca Morisi dök upp, en 45 år gammal expert på informationsteknologi från Mantua, och tidigare rådgivare till Lega med en förkärlek för filosofi. Morisi drev tillsammans med sin affärskollega Andrea Paganella ett företag vid namn Sistema Intranet. De hade inga anställda men gott om företagskunder. Morisi tog hand om Salvini när han redan var oskiljbar från sin platta och van vid Twitter, men hade en försumbar följarskara på Facebook. Morisi sa till honom att han var inne på fel spår: Twitter var ett begränsande alternativ eftersom det i grund och botten var ”själrefererande” och gynnade bekräftande meddelanden. ”Folk är på Facebook”, förklarade han. ”Det är där vi måste finnas.” Under Morisi upprättades en stab för sociala media åt Salvini, och den blev snabbt långt mycket viktigare än något partiorgan.

Morisi fastställde ”tio budord”. Salvinis inlägg skulle vara skrivna av Salvini själv, eller verka vara det. Det fick inte bli några avbrott: inläggen skulle komma hela tiden, varje dag, året runt. Det skulle komma kommentarer till händelser som knappt hade ägt rum ännu. Inläggen skulle vara enkla: vanlig kommatering, korta inlägg utan bindeord, ”uppmaningar till handling”, upprepande. Använd närhelst det är möjligt ”vi” hellre än ”jag”, för att identifiera dig med mottagaren. Läs kommentarer och svara ibland, sa riktlinjerna. Titta på udda åsikter, och inte alltid om seriösa ämnen – gå in på icke politiska områden. Resultatet blev en medieverksamhet som fungerade som

en dagstidning, tack vare ett publiceringssystem som hade skapats i egen regi, och som kallades "odjuret". Innehållet publicerades på fasta tider på anslutna sidor och reaktioner övervakades direkt. Inom kort publicerade Morisi och hans kollegor 80-90 inlägg per vecka, medan Renzi inte klarade av fler än 10. Ett av de grundläggande knepet var att använda samma ord, så att Salvini mer skulle se ut som en kroggäst än en vanlig politiker: *Amici* började inläggen – och det var alltid stort A – "gentemot" det ena eller andra, "kommer vi inte att vika en tum", och utlöste en våg av virtuella kyssar och leenden.

Tonen i inläggen svängde livligt fram och tillbaka mellan vördnad, ilska och lockelse, från uppmuntran till att bli upprörd över dagens fiende ("kriminella", illasinnade domare, Demokratiska partiet, EU), till lugnande bilder av mat eller havet, till Salvini som kramar någon aktivist eller är ute och fiskar, under en ständig blandning mellan det offentliga och det privata. För Morisi skulle denna blandning bli en av de sociologiska hemligheterna bakom Salvinis framgång: att blanda det privata livet och ett lekfullt sinnelag med politiken blev receptet för en effektiv antipolitik, och gav uttryck för vanliga medborgares systemfientliga impulser. Den allmänna opinionen matades med en oupphörlig ström bilder av Salvini som åt nutella, kokade tortellini, bet i en apelsin, tittade på havet, lyssnade till musik, vilade framför TV-n: varenda dag "delades" en del av hans personliga liv med miljontals italienare.

Mitt under allt detta lovade Salvini hela tiden politisk blix och dunder. Löftena var så många och hätska att kommentatorer alltför ofta distraherades av hur grova och farliga de var, så att de glömde bort att kontrollera vad det blev av dem. Målet var inte så mycket att uppnå ett bestämt resultat – en lag, en reform, en politisk omsvängning, en betydande förändring av medborgarnas liv – som att ge intryck av att vilja göra det och kämpa hårt för att lyckas med det. Salvinis ställningstaganden är samtalsämnen vars syfte är att hetsa fram en medicirkus kring hans person, utifrån den gyllene regeln: "så länge folk talar om det". Hans sociala eklekticism är tänkt att presentera ett lugnande människoansikte bredvid alla hans provokationer: trots myten och de radikala analyser som framställer mig som ett bakåtsträvande monster, en otillförlitlig populist, är jag i grund och botten en god människa. Jag pratar som jag gör för att jag är som ni, så lita på mig. Budskapet: äntligen har mannen på gatan hittat en ledare som, på gott och ont, tänker och handlar som han.

Salvini vet hur han ska reagera på kritik med ett livligt gott humör. Han lade ut en bild av sig själv på stranden i Viareggio med en simdyna från en karneval som ironiskt utmålar honom som kejsare, och la till rubriken: "Synd på vädret, men utmärkta simdynor! Leenden, massvis av barn och foton, inte en lus från de asociala centrumen i sikte. Den som inte kan skratta åt sig själv är inte värd mycket." På en Facebook-kommentar om detta: "Fascist!", svarar Salvini: "Fascist??? Men rasist, populist, främlingsfientlig då? Kyssar." Satiriskt, fränt, sarkastiskt, mänskligt. Sedan är det televisionen, där han är en outtröttlig gäst. Till skillnad från andra politiker kan han höja sina siffror. Han är en mästare på provokationer som kan fånga tittarnas uppmärksamhet, så programledarna behöver honom, precis som han behöver deras program som propagandaplattformar. Rabalder tystar honom inte: polemiska missiler som riktas mot honom vänder oftast tvärtom på situationen mot hans kritiker, som befinner sig långt från "vanligt folks" problem och inte vet vad de talar om.

Dessa föreställningar ger i sin tur näring till Morisis andra trollformel, som Salvini snabbt blev skicklig i: blandad medialitet. Uppträd på TV samtidigt som du skriver på Facebook; titta igenom kommentarerna när de dyker upp och citera dem i programmet; gör ett klipp av sändningen när den

är slut och lägg ut det också. Effekterna av denna taktik blev snart uppenbara. Mellan mitten av januari och mitten av februari 2015 hade Salvini praktiskt taget dubbelt så mycket TV-tid som landets premiärminister Renzi, som också är ledare för ett parti som just hade fått mer än sju gånger så många röster som Lega – en så häpnadsväckande omvändning av det förhållande som är det vanliga när det gäller uppmärksamhet, att en av Renzis talespersoner blev helt mållös. Bedriften var ett tecken på en pågående förvandling som skulle skilja Salvini från sina jämlingar. När Morisi tog kontakt med honom första gången 2013 hade Salvini bara 18.000 följare på Facebook. I mitten av 2015 hade han en och en halv miljon. Sedan dess har 95% av Facebook-användarna i Italien sett något av hans inlägg. Idag har han europeiskt rekord i Facebook-anhängare med 3 miljoner fans och mer än 4 miljoner interaktioner.

Konkurrens från vänster?

Åtminstone under sina två första år som ledare, betraktades Salvini både av centern-vänstern och centern-högern som inget annat än en bångstyrig cirkusartist som kunde hetsa upp sig och skapa tumult i media, men var oförmögen att omvandla sina politiska initiativ till en regeringsmajoritet. Den allmänna känslan var att även om han fortfarande kunde figurera som stöd till Berlusconis försök att återta makten, så skulle han förpassas tillbaka till sin plats när det blev frågan om nationell tävlan, och tvingas in i sin egen fästning med omkring 10% av rösterna. Renzi-regimens uppgång och fall, och EU:s skoningslösa åtstramningar, gjorde det möjligt för honom att undvika detta öde – men med ett stycke kvar om han ville nå det politiska systemets högsta nivåer. Ty på den här tiden kom inte den verkligt slående utmaningen mot den etablerade ordningen och dess inkarnation ”Renzusconi” från Lega utan från Femstjärnerörelsen, som hade bildats av Beppe Grillo och hade fått fler röster än något annat parti vid valen 2013 – mer än 6 gånger så många som Lega – och stod i blickpunkten under kampen mot Renzi både i parlamentet och under folkomröstningen om konstitutionen. Den kämpade mot Renzis regim utifrån en populistisk ståndpunkt till vänster snarare än till höger om den. Vid tävlingen mellan de två utmanarna blev Lega utklassad.

Men Salvini hade ett trumfkort. Sedan Berlinmurens fall och de gamla masspartiernas slutgiltiga förfall har den italienska politiken haft en benägenhet bli en teater, och det offentliga livet genomsyras av en kultur av skådespel mer än någon annanstans i Europa. När ideologier, partier och medborgare skiljs åt, leder det överallt till att politiken personifieras och till en ledarkult – ett område där högern i typfallet har en fördel. Italien har varit ett experimentfält för denna trend.³ Under de senaste 25 åren har landet upprepade gånger överlämnat sig i händerna på ledare och organisationer med en ytterst personlig prägel – postideologiska och ”populistiska” i ordets sämsta bemärkelse. Berlusconi var den första av dessa figurer som dök upp, på 1990-talet. 2013 hade han förlorat sin lockelse, och Renzi, Grillo och Salvini tävlade om att ta över samma kändisplats, var och en med sitt eget slags folkliga dragningskraft. Medan Berlusconi hade talat till nationen i sina TV-kanaler bakom ett stort skrivbord i biblioteket i villan i Arcore, iscensatte Renzi multimediaföreställningar i Florens där han skröt om sig själv bland trista författare och popstjärnor. Han var skicklig på att uppträda i TV och tog hyllningarna för detta som bevis på väljarstöd, och brydde sig aldrig om att dölja att han kände sig överlägsen över alla och envar, vilket visade sig bli hans fall. Grillo hade en vassare slagfärdighet från sin tid som komiker, och kunde iscensätta stora sammankomster utomhus med stor skicklighet. Men han var av naturen tillbakadragen och föredrog att styra

3 För en analys av denna utveckling, se Mauro Calise, *La democrazia del leader*, Rom–Bari 2016.

den rörelse han skapade med fjärrkontroll. Salvini var å andra sidan en man av folket med äkta vanliga manér, och tyckte att ingenting var bättre än att blanda sig med massorna, som en av dem.

Det som en gång hade varit den italienska vänsterns huvudfåra blev alltmer begränsad till exklusiva kretsar, bolagsstyrelser och middagar med premiärministern för 10.000 kronor styck, och verkade ha glömt bort vems sida den stod på. I motsats till detta reste Salvini runt i hela Italien och ansträngde sig för att leta reda på de ilskna människor som hade stängts ute av marknaden och hamnat i samhällets utkanter, och tog kontakt med en tyst (eller tystad) majoritet som eliterna bemötte med arrogant förakt. För många under 30, en generation som hade vuxit upp utan politik och till största delen var likgiltig inför den, var detta en ”kapten” som verkade vara deras egen – smart och okomplicerad, sympatisk och lång borta från de gamla patentlösningarna. Det räckte att se honom igång på ett diskotek, där han ibland dök upp efter en kväll med partimedlemmar, och drack en drink från en plastbägare omgiven av nyfikna beundrare som köade för att ta ett kort. Ingen annan politiker kunde klara av sådana scener så naturligt.

Medan den splittrade vänstern tog sin tillflykt till ett försvar av gamla symboler eller interna gräl och fraktionsstrider, träffade Salvini arbetare utanför fabrikerna – med TV-kamerorna beredda – och gav dem högtidligen ett ögonblicks medieuppmärksamhet efter decennier av obemärkthet och isolering. Medan vänstern organiserade små valpakter i det ena valet efter det andra för att nå tröskeln och få några parlamentsplatser, och upprepade samma ineffektiva appeller om ”vänsterenhet”, dundrade Salvini mot att fabriker flyttades utomlands och krävde protektionistiska åtgärder mot orättvis konkurrens från de som trampade på arbetarnas rättigheter över hela världen och inte kunde eller skulle komma att reglera sig själva. Resultatet av allt detta lät inte vänta på sig. Redan 2016 var Lega näst största parti i det ”röda Toscana”, och skördade höga röstsiffror i utkanterna till dess städer, medan Demokraterna behöll de välbeställda centrala delarna. I Emilia-Romagna, Umbrien, Marche – regioner som en gång var privilegierade områden för kommunistpartiet och dess efterföljare till vänster – vann Salvinis dragningskraft snabbt mark.

In i regeringen

Vid de allmänna valen 4 mars 2018 skördade Salvini de första påtagliga frukterna av sitt arbete. En kampanj i en center-höger-allians med Berlusconi och Fratelli d'Italia, en nyfascistisk rest från efterkrigstiden, ledde till att Lega – vid den här tiden hade det släppt ”Nord” helt och hållet – fyrdubblade sitt stöd till 17,3% av rösterna. I och med det var Salvinis främsta strategiska mål i hamn. Även om dess bas var kvar i norr, så var Lega nu också närvarande i söder: det hade fått stöd från ett brett tvärsnitt av landet. I en historisk svängning hade det dessutom för första gången besekrat sin rival Forza Italia, som sackade efter med 14%. Totalt sett fick center-höger-koalitionen 37%, vilket gjorde den till det största enskilda blocket i det nya parlamentet, med mer än dubbelt så många platser som centern-vänstern, där Demokratiska partiet i kölvattnet till Renzis misslyckande förlorade en fjärdedel av sina röster. Men den klart största segraren var Femstjärnerörelsen, som under ledning av Luigi Di Maio, en 30-åring från Neapel, blev mycket större än något annat parti med 32,7% av rösterna.

Röstsiffrorna krävde någon sorts konvensäktenskap, eftersom ingen av de tre grupperna hade majoritet i parlamentet. Politiskt verkade det minst orimliga resultatet vara en överenskommelse mellan Femstjärnerörelsen och centern-vänstern, men Demokratiska partiet hade fortfarande inte

gjort sig av med Renzi och beskyllde Femstjärnerörelsen för hans fall och uteslöt varje närmande. För sin del ville inte Lega ha något med Demokraterna att göra, medan Femstjärnerörelsen inte ville ha något med Berlusconi att göra. Det enda alternativ som återstod var ett avtal mellan Femstjärnerörelsen och Lega. Det tog tre månader av bluffande och förhandlande att nå en överenskommelse. Till slut tillkännagav de två partierna ett ”regeringskontrakt” som i allmänna ordalag skisserade deras gemensamma områden för att agera på. Det gjorde det möjligt för Femstjärnerörelsen – en rörelse vars själva syfte var fullständig självständighet och att ta avstånd från ”den gamla politiken” – att lugna sina väljare att överenskommelsen inte var en vanlig allians, bara ett enkelt kontrakt, punkt. I juni bildades en regering. Salvini och Di Maio blev biträdande premiärministrar, och kontrollerade varsitt högre ministerium under en premiärminister som Femstjärnerörelsen hade valt, Giuseppe Conte, en akademisk advokat som dittills varit okänd för allmänheten. När denna ”gul-gröna” koalition kom till makten hälsades den med allmän ilska i etablissemangets media, för vilka all sorts populism är en styggelse, för att inte tala om en kombination av två olika märken av det.

I själva verket är likheterna mellan de två partierna mer uppträdande än politiska: ett outtröttligt surrande, systemfientlig retorik, ständiga hänvisningar till inre och yttre fiender (den härskande kasten, eliten, intellektuella höjdare), åkallan av ”folket”, toppstyrd intern organisering, en aggressiv närvaro på nätet, med en tendens att förenkla alla ämnen till paroller eller dåliga skämt. Till innehållet var deras viktigaste gemensamma ståndpunkt fientlighet mot Bryssel och ifrågasättande av den gemensamma valutan, som utpekades som ansvariga för genomdrivandet av åtstramningarna och Italiens ekonomiska tillbakagång under den finanspolitiska paktens ok. Men de program som de ville driva för att spränga dessa bojor underströk de politiska skillnaderna mellan dem. För Lega var det grundläggande en fast skattesats, den radikala högerens klassiska recept för att locka småföretagare – de butiksägare och affärsmän som utgjorde deras traditionella sociala bas i norr. För Femstjärnerörelsen var det en garanterad basinkomst för att hjälpa de arbetslösa, de med osäkra anställningar och de fattiga, framförallt i söder. Fördelningskonsekvenserna av dessa krav var rakt motsatta, och drog linjen mellan de två partierna i omisskännliga vänster-höger termer.

Utsikten av en regeringsöverenskommelse mellan sådana motståndare, som ledde till att det utsågs ett statsöverhuvud och fördelning av ansvarigheterna i parlamentet, saknade föregångare i Italien. Den nya premiärministern var en fullständig nybörjare i det politiska livet. För ungefär 90% av ministrarna var det den första erfarenheten av en kabinetspost – den högsta andelen någonsin för en italiensk regering, som också genomgick en generationsväxling med den lägsta genomsnittliga åldern för både regeringen och parlamentet någonsin. Traditionellt består en italiensk regerings första hundra dagar av att lägga fram centrala politiska förslag och symboliska reformer. De första dagarna för denna koalition var helt annorlunda. Få programteman utvecklades till lagförslag. Efter en period där de två partierna – på samma gång likartade och väldigt olika – misstroget studerade varandra, var regeringens första handlingar försagda och osäkra, och de förbigick parlamentet. De få politiska förslag som uppstod och diskuterades i ministerrådet kom långsamt och var otydliga. De lagliga påbud som tillkännagavs vid presskonferenser kom till parlamentet först efter en vecka eller mer, nu förändrade på sätt som inte gick att spåra. När de väl hade lagts fram inför kammaren och senaten, lade de helt beslag på dagordningen och reducerade de enskilda deputerades roll till ett minimum. Svårigheten att vidmakthålla det politiska samarbetet mellan Femstjärnerörelsen och Lega förlamade parlamentet och minska dess spelrum ännu mer.

Både Salvini och Di Maio betar sig som om de är i opposition. När de tillrättavisas för regeringens misslyckanden, är deras standardsvar att problemen beror på föregångarens misskötsel, eller att mäktiga intressen – finansmän och byråkrater – hindrar och lägger sig i regeringens arbete. Men allmänhetens längtan efter förändring är så stor att sympatisifforna för de gul-gröna fortfarande är höga, och gör om och om igen att Demokraterna och Forza Italia trängs in i ett hörn, och ingen av dem har lyckats erbjuda några trovärdiga motförslag. Dessutom täcker regeringspartiernas skilda värderingar i viss mening hela spektrumet från ”höger” till ”vänster”, från invandringsfrågor till medborgerliga rättigheter, omfattande offentliga arbeten till internationella relationer: som motverkande krafter fungerar de som katalysatorer för två motsatta väljargrupperns böjelser, och smälter samman dem i en allians. Så regeringen fortsätter att bestämma dagordningen för den offentliga debatten, och skapar varenda dag en ny affär för att få uppmärksamheten och tvinga de andra politiska krafterna att jaga efter deras berättelse.

Fördelning av departement

De två kompanjonernas interna bana i koalitionen är en annan sak. När regeringen bildades strävade Femstjärnerörelsen efter departementen med störst samhällsekonomisk tyngd, Lega de med större symbolisk och identitär profil. Salvini fick inrikesdepartementet medan Di Maio tog departementet för utveckling, arbete och socialfrågor. Vid en första anblick såg det ut som om Femstjärnerörelsen, med en mycket större andel röster än Lega, rimligt nog hade fått de viktigaste posterna – bland annat infrastruktur, sjukvård och kultur – med större möjlig inverkan på väljarna. Men så blev det inte, eftersom regeringsbildningen ända från början övervakades av Italiens ”djupa stat” – presidenten, riksbanken, börsen och, inte minst, den italienska chefen för Europeiska centralbanken i Frankfurt – som säkerställde att de departement som betydde något vad gäller ekonomiska beslut – i huvudsak finanser och europeisk angelägenheter – inte tillföll något av de två partierna. Berlusconi hade fällts av kraften hos dessa intriger 2011, med Napolitano som samordnare av operationen. Hans före detta kristdemokratiska efterföljare, Mattarella, är mindre öppet manipulativ. Men Napolitano satte nya normer för presidentens ingripande på områden som konstitutionen hade försökt skydda från sådan inblandning, och när koalitionen föreslog ministerkandidater som Mattarella inte ansåg vara tillräckligt lojala mot EU, så tvekade han inte att lägga in veto mot dem. Investerare, förklarade han offentligt, skulle inte bli glada om de utsågs, väljarna betydde inget. Så Femstjärnerörelsens inflytande över Italiens budget, där den finanspolitiska pakten var utformad för att stärka Bryssels påbud, var redan från början till stor del neutraliserad. När de två partiernas viktiga förslag under respektive valkampanj – garanterad minimilön och upphävande av höjningen av pensionsåldern - väl hotade att bli lag, så ingrep förutsägbart nog EU-kommissionen och dess förmedlare i den djupa staten. Efter månader av armbrytning vattnades sådana initiativ ut. Än så länge har inte Di Maio så mycket att visa upp av sin del i regeringen. Framtidsutsikten av en konjunkturedgång i Europa i år – officiella beräkningar förutser nolltillväxt i Italien – skulle fullständigt stänga Femstjärnerörelsens manöverutrymme.

Salvini, å andra sidan, har utnyttjat sin närvaro maximalt.⁴ Som inrikesminister klär han sig nu

⁴ Morisi och Paganella, som hade varit centrala under förhandlingarna om ett gemensamt program med Femstjärnerörelsen och ofta följde med Salvini på hans uppdrag, fick sin belöning dagen efter att Salvini tillträdde i Palazzo Viminale, där båda fick kontrakt: 65.000 euro/år för Morisi och 86.000 euro för Paganella. Tillsammans med fyra andra medlemmar i det ursprungliga Sistema-teamet är detta par värt lika mycket som Legas hela parlamentsgrupp.

nästan alltid i polisens eller Carabinieri's jacka, som vilken sheriff som helst. Han har anförtrött familjeministeriet, en annan utmärkt plattform för gratis uttalanden med högt mediegenomslag, till sin andreman. Samtidigt har han reserverat en anständig regerings allra viktigaste moraliska ansvarighet till sig själv: ett korståg mot hemlig invandring. Att med tvång hindra icke statliga organisationer som hade räddat liv på Medelhavet rätt att komma i hamn blev snabbt ledmotiv för hans politik, en politik av ”ju hårdare desto bättre” som har blivit ett gyllene ägg i opinionsundersökningarna. Femstjärnerörelsens år av propaganda mot en ”invasion” från havet har tagit ut sin rätt, och tvingat dem att följa Lega till ett område som gynnar Lega allra mest, med tillfälliga ineffektiva invändningar mot speciellt grova främlingsfientliga åtgärder. Salvini's paroll ”italienare först” var karakteristisk för hans politiska instinkt, och ligger så bra i linje med folks oro att hjärtan har hårdnat mot till och med de mest skakande bilderna av flyktingar på drift bland höga vågor. När Salvini informerades av åklagaren i Palermo att han var anklagad för att ha övergivit migranter som hade räddats av det italienska kusträddningsfartyget *Diciotti*, så spelade han in denna händelse genom att öppna den officiella aviseringen på Facebook Live, där den visades 1,1 miljoner gånger, fick 110.000 svar i form av symboler som uttryckte tillfredsställelse, ilska, förvåning, sorg, 82.000 kommentarer och 25.000 delningar. På Twitter utlöste hans anhängares hashtag #complicediSalvini 192 twitter-meddelanden och 833 vidarebefordringar per timme. Med bara några oliktankande röstade Femstjärnerörelsen för att frikänna honom i senaten.

Det tar tid för sociala eller ekonomiska åtgärder att godkännas, och för att effekterna av dem ska märkas. Medan den sortens reformer som Femstjärnerörelsen har försökt genomföra blockeras av EU. är Legas bestraffningar av förtvivlade migranter dramatiskt material som är som gjort för TV. Omedelbara nyheter som inte kostar någonting, och EU kommer inte att motsätta sig dem – Macron är inte mer välkomnande än Salvini. Att ständigt få rubriker ger resultat i opinionsundersökningarna, och Legas siffror går hela tiden upp medan Femstjärnerörelsen rasar. Dessa fördelar blir ännu större genom skillnaden mellan de två partiernas ledare och struktur. Lega, som Maroni en gång stolt beskrev som ”Italiens sista leninistiska parti”, har snart funnits i fyra decennier, vilket har givit det stridshärdade grupper av medlemmar och kadrer. Femstjärnerörelsen förnekar att det är ett parti, och är knappast mer än en liten ögrupp på internet: medlemskonsultationer om beslut överskrider sällan 30.000 deltagare. Ledaren Di Maio är slagfärdig och personlig, men en lättviktare, en flink nybörjare. Salvini är en bjässe med 25 års politisk erfarenhet bakom sig, och är professionell med mycket större självförtroende och karisma. Inom några månader efter att den gul-gröna koalitionen hade tagit över regeringen fanns det föga tvivel om vilken färg som var starkast. Partiet med hälften av sin medtävlarens röstantal i valurnorna 2018 drev igenom sitt herravälde som om det hade fått dubbelt så många röster.

Hittills har regionalvalen i år förvandlat denna omsvängning till kalla politiska fakta. Alla tre hölls i söder, där Femstjärnerörelsen hade gjort rent hus 2018. I Abruzzo minskade Femstjärnerörelsens röstsiffra från 39,8 till 19,7%, medan Lega ökade från 13,8 till 27,5%. På Sardinien rasade Femstjärnerörelsen från 42,4 till 9,7%, medan Lega gick från 10,8 till 11,4%. I Basilicata sjönk Femstjärnerörelsen från 44,3 till 20,3%, medan Lega ökade från 6,3 till 19,2%. I alla dessa fall ställde Femstjärnerörelsen upp själv, Lega som del av en center-höger-koalition med Berlusconi, Fratelli och diverse andra grupper som fick kontroll över alla regionerna. Nu jobbar Salvini på två fronter samtidigt, med Forza Italia och den yttersta högern i lokalregeringar samtidigt som han behåller sin allians med Femstjärnerörelsen i Rom. För honom är detta en perfekt situation, som

liknar mönstret på 1980-talet, då Socialistpartiet allierade sig med kristdemokraterna i den nationella regeringen, men med kommunistpartiet i de regionala regeringarna.

Idag befinner sig Lega i centrum för den italienska politiken. Salvini håller i korten och bestämmer spelreglerna, väljer sina vänner och fiender, tvingar media att följa allt han säger slaviskt – hans löften, provokationer, ”sunt förnuft”, som efter årtal av tvångsmässigt upprepande på TV, i tidningarna och på internet verkligen tycks ha blivit just det. ”Legaiseringen” (*leghizzazione*) av den italienska politiken har blivit naturaliserad. Det anses alltså nu normalt – och det gäller även delar av centern-vänstern – att anklaga icke statliga marina organisationer för att vara ”sjötaxi” i maskopi med människosmugglare; att upprepa att vad medborgare framförallt behöver, är att känna sig säkra; att betrakta invandring som enbart ett destabiliserande fenomen som måste begränsas. Argument som en gång i tiden var speciella för Lega och nynationalistiska kretsar sväljs och rapas nu upp som obestridliga.

Europa?

EU-valen kommer troligen att leda till att Lega får 30% av rösterna och överglänser Femstjärnerörelsen, som får vara glad om den blir tvåa före Demokraterna på omkring 20%, där båda för närvarande ligger jämsides. Då skulle Salvini ha ett val: antingen fortsätta i den nuvarande regeringen med allierade som han kontrollerar så bra, eller hitta en förevändning för att få tillbaka landet till valurnorna – med ett valsysteem som Renzi riggade för att befästa honom eller Berlusconi vid makten, men som slog slint utan att bli mer rättvist – med målet att erövra en majoritet i parlamentet i allians med resten av centern-högern. Det skulle både formellt såväl som faktiskt göra ”kaptenen” till premiärminister för Italien. Salvini inser att det är en sak att betraktas som boss, men en helt annan att få en officiell kröning, och det har alltid varit hans strävan. Nu är han nästan där.

Vad beror det på att Salvini är den enda bland ledarna för den europaskeptiska högern i EU:s viktigaste länder som har verkliga förhoppningar att bli härskare i sitt land? Varför skiljer han sig från resten? Trots alla sina försök att ta avstånd från sin far är Marine Le Pen i Frankrike alltför nära identifierad med hans arv – att partiet nyligen bytte namn till Nationell samling understryker bara att hon måste försöka avgifta det. I Tyskland sätter minnet av nazismen upp snäva gränser för hur långt Alternative für Deutschland kan komma. I Spanien varade Francos diktatur mycket längre, vilket har äventyrat alla chanser till anknytning till dagens situation, tills Vox alldeles nyligen har framträtt, om än fortfarande marginellt. I Storbritannien är murarna i valsysteem sådana att Farage aldrig ens kommer att kunna bli vald till parlamentet. Salvini står inte inför något av de problem som hans motparter har. I Italien blev nyfascismen för längesedan en del av det politiska systemet som en mer eller mindre legitim tradition bland andra, och själva det faktum att den har överlevt säkerställde att Lega var något annat. Även om Salvini ideologiskt tillhör den ytterst högern, så har han aldrig förnekat sitt delvisa ursprung inom vänstern. ”När jag tas för fascist”, säger han idag, ”måste jag skratta. Roberto Maroni såg mig som en möjlig kommunist i Lega, eftersom jag ansågs stå närmast dem i en del frågor, till och med hur jag såg ut.” Så sent som 2015 beundrade han till och med Syriza, och han spetsar till och med sina offentliga uttalanden med teman och uppfattningar som en gång i tiden var klassiskt vänster, som behovet av offentliga investeringsbanker eller att upphäva nedskärningarna av pensionerna. Le Pen fick sitt parti som en gåva från sin far, Weidls och Abascals partier har bara funnits sedan 2013-2014. Salvini har under mer än 30 år kämpat sig

uppför och tvärs över en komplicerad stege, något som de andra aldrig har behövt göra. I detta galleri står han i en klass för sig vad gäller ren djurisk energi och dragningskraft.

Men framförallt har Salvini den unika turen att verka i ett nationellt sammanhang som utmärks av att både den reformistiska och radikala vänstern praktiskt taget är helt utan betydelse. I Frankrike, Spanien, Storbritannien och till och med Tyskland finns det folkliga krafter till vänster som gör motstånd mot de rådande allmänna uppfattningarna och kan dra till sig röster för att bryta med dem. I Italien finns det inte längre något liknande. Även de inhemska samhällsekonomiska och geografiska omständigheterna har gynnat Salvinis uppkomst. Inget större land i EU har drabbats mer av eurons tvångströja än Italien, vars inkomst per capita knappt har ökat sedan valutaunionen trädde i kraft, och vars tillväxttakt är bedrövlig. Landet halkar efter den industrialiserade världen vad gäller social rörlighet: från den ena generationen till den andra ärver barnen (kanske) inte bara sina föräldrars egendom, utan också deras utbildnings- och inkomstnivåer och typ av yrke – eller om de inte gör det så faller de under deras nivåer. Som i många andra länder är den sociala stegen bruten, men i Italien är effekterna särskilt tydliga. Italien är också en halvö med den längsta sammanhängande kustlinjen i något land inom EU, och är i egenskap av utvandrarsland inte vant vid att ta emot befolkningsrörelser som det historiskt har bidragit till själv. Nu har det själv hamnat mitt ibland dem – och det under en period av ekonomiska inskränkningar där kakan delas upp alltmer ojämnt, med ett allt större antal som letar efter arbete och social trygghet. När dessa spänningar blir alltmer intensiva, är Salvini en perfekt åskledare för att leda över klasskonflikter till de fattigas kamp mot de fattiga.

Det är ett mönster som gynnar Italiens parlamentariska konservativa likformighet. Ett klimat där människor alltmer avlägsnar sig från politiken som aktivt engagemang – valdeltagandet har minskat från stabila 90-95% under Första republiken till 50-60% idag – har om och om igen premierat för tillfället populära personer i en karusell som ivrigt kräver och gör slut på nya ledare, som punktligt visar sig oförmögna att tillfredsställa de som har fått dem till makten. Salvini är den senaste av dessa, förmedlare av en ilska och ett missnöje som har försatt de som lovsjunger moderniteten och framstegen, och som tror – eller vill få andra att tro – att de lever i den bästa av alla världar, i ett svårt läge. Hur Salvini skulle agera i Palazzo Chigi om han skulle bli premiärminister är en annan sak. Kan han bli en ny Berlusconi, som trots alla sina krumbukter när det kom till kritan inte förändrade så mycket?

Där kan Salvinis inställning till EU visa sig vara ett avgörande prov. Berlusconi märktes mer för sina taylor än sitt dåliga uppförande i Europarådet. Till och med när det 2011 blev uppenbart att Bryssel hade bestämt sig för att få bort honom, vägrade han bråka om det. Salvini är mer skoningslös än Berlusconi både i utrikes och inrikes angelägenheter, och mer ideologisk. Under EU-valen 2019 ser han fram mot att det ska uppstå ett högerpopulistiskt block – den ”international för suveränitet” som Steve Bannon föreställer sig – som kan utmana det grepp som Eurokartellen mellan krist- och socialdemokrater har om parlamentet i Strasbourg, och han har varit aktiv med att tala för de allianser som krävs för det. Det bör påpekas att detta är ett projekt där Lega och Femstjärnerörelsen går skilda vägar. Salvini har sedan länge varit beundrare av Putin, på samma sätt som Trump. Men USA betyder mer än Ryssland, och han har till sin person och stil mycket större samhörighet med innehavaren av Vita huset än han som sitter i Kreml. Det betyder att han under nuvarande omständigheter allierar sig med Trumps försök att kväsa Kina. I motsats till detta, och till

Salvinis missnöje, har Di Maio välkomnat Xi till Italien med sina gåvor från initiativet ”Ett bälte, en väg”.

Skillnaden är lika tydlig i deras satsning mot Europa, där Di Maio har haft ett mycket radikalare förhållningssätt och har uttryckt varmt stöd till ”de gula västarna”, som Salvini har fördömt som sabotörer. Salvinis själsfränder i Frankrike, Ungern, Polen och på andra ställen är bråkiga, inte upproriska. I EU har han hittills inte gjort så mycket mer än att skaka gallren i Bryssels ”bur”, och har inte försökt att bryta dem. Den nuvarande italienska budgeten rättar sig efter kommissionens ”råd”. Om resultaten från EU-valen skulle leda till en uppvisning från nationalistpartierna som är tillräckligt stark att förändra den internationella balansen i Europas hjärta, så kanske han blir mindre medgörlig. Men finansmarknadernas objektiva tryck mot den italienska regeringen, och alla andra som frestas att göra uppror mot den finanspolitiska pakten, är oförändrat. Salvini är lika realistisk som han är skoningslös. Det är mindre sannolikt att han tar ansvar för en institutionell och inte verbal konflikt med Europa, än att han pragmatiskt anpassar sig till status quo. Legas sociala bas kanske är fientlig mot storbanker, utländska regelsystem och obundna multinationella företag, men dess medvetenhet är outtröttligt kapitalistisk. Även Bossi dundrade mot Bryssel på sin tid, och ändå röstade Lega för Maastricht- och Lissabonfördragen. För Salvini var den gemensamma valutan en användbar fågelskrämma på vägen upp. Uppluckrade gränser kan inte vara det. De är hans verkliga nyckel till makten, och där är unionen inte något problem.

Det som nu borde vara uppenbart är Salvinis förmåga att förena verkliga impulser till motstånd och god vilja med en allestädes närvarande egoistisk ilska, och tålmodigt knåda ihop dem till gatans språk och överlista prövningen från fakta. Farhågor och dåliga nyheter är fortfarande bränsle för en ilsken, självupptagen populism. I frånvaron av en utopisk realism – positiva ideologier som kan förmedla drömmar och ge dem praktisk form – verkade valet bara stå mellan två vägar. Antingen ett långsamt självmord och att försjunka i en apatisk väntan på en utveckling som innebär tillbakagång, ”reformer” som utarmar de som inte har så mycket från början. Eller – vilket delvis redan har hänt – omedelbar kapitulation, öppna dörren för populisterna som knackar på med sin magiska dryck: i handen en kopp giftig odört. Till Italien, bara en smutt för att dö.

Lästips: [Italien under Salvini](#), av Freddy de Pauw.